

їні має ризик-асиметричний характер: як тільки українське суспільство вступило на шлях модернізації за західним зразком, його відкат назад (демодернізація) і навіть просто затримка, стояння на цьому шляху спричинили різку інтенсифікацію виробництва ризиків. Тобто демодернізація є надзвичайно ризикогенною.

Т. В. Панченко, доктор політичних наук, доцент

КУЛЬТУРА СУБСИДІАРНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ВЛАДНИХ ІНСТИТУТІВ І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

В умовах сьогодення субсидіарність являє собою певний концепт, який, крім делегування повноважень та розподілу відповідальності, передбачає тісну взаємодію між громадянським суспільством і демократичними перетвореннями. Ідеться передусім про горизонтальну субсидіарність, що пояснює сенс суспільних відносин через групову згуртованість та взаємопідтримку членів суспільства.

Горизонтальна (нетериторіальна) субсидіарність, або субсидіарність у суспільних відносинах, – принцип пріоритету прав та інтересів особи перед правами та інтересами будь-якої спільноти, пріоритету більш малої, раніше утвореної та близької до особи спільноти порівняно зі спільнотою більш великою або більш високого рівня. Вона безпосередньо пов'язана із субсидіарністю вертикальною, що реалізується в управлінських відносинах як засіб, котрий забезпечує реалізацію повноважень якомога ближче до громадянина, та механізм, який максимізує ефективність витрати коштів та надання послуг населенню.

Зasadничими цінностями субсидіарності є людина, відповідальність, справедливість та загальне благо. Саме ними керуються ідейні засновники доктрини субсидіарності, прагнучи відповісти на питання про те, як узгодити інтереси людини, суспільства і влади. Найґрунтовнішого осмислення вони набувають у межах католицької соціальної доктрини, яка реанімує уявлення про загальне благо як головну мету суспільної організації та будь-якого управління. Саме ідея та цінність загального блага відрізняють доктрину субсидіарності від інших соціальних і політичних учень. Загальне благо виступає керівною основою для втручання держави або інших спільнот та одночасно їх обмежує на основі антропологічної передумови, яка полягає у тому, що життєвий успіх людини у першу чергу залежить від її готовності і здатності

до виконання зобов'язань та спонукає громадян відмовлятися від допомоги заради самопомоги.

Аналізування відзначених вітчизняними та зарубіжними дослідниками рис демократичної політичної культури, таких як плюралізм, толерантність, консенсус, міжособистісна довіра, відносна політична довіра, законслухняність громадян, домінування постіндустріальних цінностей, розвинене громадянське суспільство, відкритий політичний клас, прагматизм та культура поміркованості, впливова громадська думка, тяжіння громадян до політичного та ідеологічного центру, орієнтація на участь в ухваленні рішень, демонструє, що всі вони не суперечать ідеї субсидіарності та тією чи іншою мірою узгоджуються з її цінностями. Разом із тим окремі риси демократичної політичної культури – громадянська активність, довіра та толерантність – відіграють для реалізації принципу субсидіарності ключову роль. Їх органічне синтезування із цінностями субсидіарності утворює визначну рису культури субсидіарності, що відрізняє її від політичної культури ліберальної демократії, – солідарність. Вона передбачає наявність правової і соціально-політичної суб'єктності членів суспільства, на основі якої їх права, можливості та інтереси можуть бути консолідовані заради досягнення консенсусних цілей у соціальних рамках різного масштабу – локального, загальнонаціонального, глобального. Егоальтруїстична спрямованість людських відносин, породжена солідарністю, сприяє ефективному досягненню спільних цілей при збереженні індивідуальності, різноманітності та різноякісності суб'єктів.

Культура субсидіарності утверджується, з одного боку, у діяльності владних інститутів, а з другого – у громадсько-політичному житті суспільства.

У діяльності владних інститутів її характеризує модель взаємної залежності, яка відзначається поєднанням елементів партнерства і посередництва у внутрішньодержавних відносинах та будується на засадах компромісу й обміну інформацією. Найкращі умови реалізації субсидіарності забезпечуються в разі сполучення установчого підходу, який визначає сфери повноважень кожного рівня, з підходом, що ґрунтується на «конкуруючій компетенції», у рамках якої рішення можуть ухвалюватися на різних рівнях залежно від обставин. У разі органічного поєднання статистичної та динамічної субсидіарностей, яке стає можливим у такій комбінації підходів, принцип субсидіарності постає як формула розподілу повноважень, відповідно до якої найнижчий рівень влади отримує такі повноваження, які наступний за ним територіальний рівень влади не може здійснити ефективніше. Такий розподіл повноважень здатний, з одного боку, наблизити процес ухвалення рішення до громадянина, а з другого – забезпечити ухвалення рішень на рівні, який має досить організаційних, матеріальних та фінансових ресурсів, з урахуванням можливих змін, оновлених потреб та умов, вимог та побажань.

У громадсько-політичному житті суспільства культура субсидіарності утверджується через залучення громадськості до ухвалення рішень. Побудована з позицій субсидіарності ієрархія громадянської залученості складається з індивідуального, локального, субнаціонального, національного, транснаціонального та глобального рівнів. Кожному з них відповідають різні спільноти, до яких належить індивід, і певний набір інституцій громадянського суспільства та форм волевиявлення. Для виховання культури субсидіарності важливу роль відіграють громадські об'єднання, передусім неполітичного спрямування, які здатні здійснювати громадський контроль на всіх рівнях політичної взаємодії, громадські ради, що забезпечують співпрацю влади і громадськості переважно на рівнях урядування всередині держави, а також учасницькі та дорадчі практики, які забезпечують участь широкого загалу в творенні публічної політики на всіх рівнях в адекватний для них спосіб. Серед останніх для формування культури субсидіарності найбільш значущі такі, що передбачають згуртованість, взаємодію учасників, орієнтовані на спільне благо і потенційно не можуть привести до деконструктивних наслідків.

С. М. Пазиніч, доктор філософії, професор

ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЯК СУБСТАНЦІЙНИЙ ЧИННИК СОЦІАЛЬНОГО ПРОГРЕСУ

Духовність людини – це атрибут, сутність кожного співтовариства та невід'ємний структурний елемент індивідуальної свідомості. Тому досвід духовної культури вкрай необхідний людині перш за все тому, що в ньому зосереджені креативна потенція й одночасно умови її активної мобілізації до цілеспрямованої життєво необхідної практичної дії. Без нього індивідуум не може здійснювати повноцінне, всебічно обґрунтоване дійство.

Наприклад, особистісному «Я» не вдалося повною мірою реалізувати свій потенціал через скривджений кимось стан у його реальному житті. В іншому ж разі джерелом перешкоди, що виникла, могло бути навколишнє соціальне середовище на макрорівні. А можливо, перешкодою з'явився світ, в якому йому поталанило народитися і жити. Але світ не усвідомлюється ним як щось таке, що гальмує його поступ у досягненні його екзистенціалу. Тому лише стан його переживання, коли «Я» перебуває наодинці із собою, «Я» усвідомлює своє щастя, добро, честь, гідність, але такою ж мірою й драматизм